

Stykkishólmsbær
Hafnargötu
340 Stykkishólmur

Reykjavík, 4. mars 2024
UST202402-268/A.B.
10.04.02

Efni: Lýsing - Breyting á aðalskipulagi Helgafellssveitar 2012-2024 - Birkilundur

Vísað er til erindis skipulagsfulltrúa Sveitarfélagsins Stykkishólms er barst 15. febrúar sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um lýsingu að breytingu á aðalskipulagi Helgafellssveitar 2012-2024 fyrir Birkilundur.

Í greinargerð kemur fram breytingin taki til Birkilunds í landi Saura þar sem landnotkun á hluta svæðisins verði breytt úr frístundabyggð og landbúnaði í verslunar- og þjónustusvæði fyrir útleiguhús, svæði fyrir íbúðarbyggð stækkað um 3,8 ha og landbúnaðar-svæði minnkað sem því nemur.

Birki

Í greinargerð kemur fram að birkiskógur innan skipulagssvæðisins falli ekki undir sérstaka vernd skv. 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd. Umhverfisstofnun telur að birkiskógurinn geti notið sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. framangreindra laga, m.a. vegna aldurs¹, en stofnunin bendir á að Land og Skógur (Skógræktin) hefur það hlutverk að skilgreina og kortleggja náttúrulega birkiskóga sem falla undir 61. gr. náttúruverndarlaga.

Í aðalskipulagi sveitarfélagsins segir: „Sauraskógur er eini teljandi birkiskógurinn í Helgafellssveit. Hann er sérstaklega fallegur og skemmtilegur vitnisburður um gróðurfar eins og það líklega var fyrir árhundruðum, þar sem skiptast á blautir eða hálfblautir flóar á milli kjarrivaxinna ása.“

Auk þess segir (bls. 106): „Hinn forni upprunalegi Sauraskógur um 50 ha er í eigu Skógræktar ríkisins.“

Í 61. gr. laganna er kveðið á um sérstaka vernd þeirra vistkerfa og jarðminja sem taldar eru upp í 1. mgr. og 2. mgr. sama ákvæðis. Samkvæmt 3. mgr. ákvæðisins ber að forðast röskun þeirra náttúruyfyrirbæra, sem undir greinina falla, nema brýna nauðsyn beri til og ljóst að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi. Í greinargerð með frumvarpi til laga um náttúruvernd er með orðalaginu „brýna nauðsyn“ lögð áhersla á að einungis mjög ríkir hagsmunir geti réttlætt röskun og þá fyrst og fremst brýnir almannahagsmunir.

¹ <https://iceforests.service.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=de3bbce4966b4290847ba4ae0c87d3f3>

Umhverfisstofnun vill vekja athygli á að markmið laga nr. 33/2019 um skóga og skógrækt er að vernda náttúruskóga landsins og stuðla að aukinni útbreiðslu þeirra.

Ekki er mikið um birkiskóga innan sveitarfélagsins og því telur Umhverfisstofnun mikilvægt að hugað sé að vernd þeirra og aukinni útbreiðslu þeirra og að skoðuð séu önnur svæði fyrir utan skóginn fyrir uppbyggingu verslunar, íbúðarsvæðis og frístundabyggðar. Einnig þarf að koma fram í tillögunni stefna sveitarfélagsins varðandi vernd og endurheimt birkiskóga innan sveitarfélagsins.

Mótvægisáðgerðir

Í greinargerð segir að mótvægisáðgerðir geti falist í útplöntun eða sáningu þannig að upp komist skógur sbr. 19. gr. laga um skóga og skógrækt nr. 33/2019. Mótvægisáðgerðir þurfa eingöngu að veða upp á móti því sem tapast af skógi við framkvæmdir.

Umhverfisstofnun bendir á að það þurfi að koma fram í tillögunni hvaða svæði komi til greina til að fara í endurheimt á birkiskógi. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að skoðir séu aðrir staðsetningarvalkostir sem mótvægisáðgerð.

Auk þess telur stofnunin telur setningin, „*Mótvægisáðgerðir þurfa eingöngu að veða upp á móti því sem tapast af skógi við framkvæmdir*“ vera óljósa. Ef nauðsyn krefur að fella þurfi fullvaxta allt að 60- 100 ára birkiskóg þarf að huga að frekari mótvægisáðgerðum að mati Umhverfisstofnunar í samráði við Land og skóg.

Líffræðilegur fjölbreytileiki

Í stefnu og framtíðarsýn í landgræðslu og skógrækt til ársins 2031 segir m.a. náttúruskógar og votlendi eru mikilvæg vistkerfi margra lífverutegunda og líffræðilegrar fjölbreytni í víðara samhengi. Þau geyma einnig mikið magn kolefnis, ekki síst í jarðvegi. Þessum vistkerfum hefur verið raskað verulega og er vernd þeirra því einn af hornsteinum gróður- og jarðvegsverndarstarfs á Íslandi. Mikilvægt er að vernda þær skógarleifar og náttúruskóga sem fyrir eru og stuðla að aukinni útbreiðslu þeirra með sjálfsáningu. Mikill ávinningur er af slíkri vernd fyrir líffræðilega fjölbreytni og uppbyggingu jarðvegs

Umhverfisstofnun telur nauðsynlegt að sveitarfélagið setji sér skýra stefnu um verndun og endurheimt á líffræðilegum fjölbreytileika í skipulagsáætluninni. Líffræðileg fjölbreytni nær yfir allar tegundir dýra, plantna, sveppa og annarra lífvera og þann breytileika sem er milli einstaklinga sömu tegundar og erfðaefnis þeirra. Líffræðileg fjölbreytni fjallar einnig um búsvæði allra lifandi lífvera og þau vistkerfi og vistgerðir sem þær mynda og sjálfbæra nýtingu lifandi náttúru.²

Um allan heim hnignar fjölbreytileika lífríkisins því miður stöðugt og hratt. Megin orsakir eru umsvif mannsins, þar sem á sér stað yfirtaka búsvæða, mengun, útbreiðsla ágengra

² <https://ust.is/umhverfisstofnun/frettir/stok-frett/2022/12/12/Radstefna-adildarrikja-Sameinudu-thjodanna-um-liffraedilega-fjolbreytni-i-Montreal-i-Kanada/>

tegunda, ofnýting náttúrunnar, loftslagsbreytingar, fjölgun mannkyns og aðrar mannlegar athafnir.³⁴

Skipulagsáætlanir sveitarfélagsins gegna veigamiklu hlutverki, sem verkfæri, í verndun og endurheimt á líffræðilegum fjölbreytilega, bæði innan sveitarfélagsins og utan. Í skipulagsáætluninni er hægt að setja fram stefnu og markmið um rannsóknir, vöktun og skráningu, vernd og endurheimt tegunda og svæða, endurheimt og vernd votlendis, eyðingu ágengra tegunda svo eitthvað sé nefnt.

Virðingarfyllt,

Axel Benediktsson

sérfræðingur

Hulda Soffía Jónasdóttir

sérfræðingur

³ <https://www.ni.is/is/frettir/2022/05/liffraedileg-fjolebreytni-til-framtidar>

⁴ <https://ust.is/umhverfisstofnun/frettir/stok-frett/2023/11/13/Liffraedilegum-fjolebreytileika-hrakar-i-Nordastur-Atlantshafi/>